Takuusäätiö

KIRJALLINEN ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Helsinki 14.11.2023

EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Aika: perjantai 17.11.2023

Asia: HE 73/2023 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Takuusäätiö on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö, jonka tarkoituksena on tukea kansalaisten velkaongelmien ehkäisyä ja niiden ratkaisemiseen tähtääviä toimintoja. Aivan erityisesti säätiö edustaa talous- ja velkaongelmia kokeneiden henkilöiden näkökulmaa. Tämän lisäksi Takuusäätiöllä on vahvat yhteydet taloudellisesti ongelmallisissa tilanteissa olevia ihmisiä tapaavien sosiaali-, terveys- ja järjestöalan ammattilaisiin sekä vapaaehtoisiin.

Takuusäätiö kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Takuusäätiön nostot ovat pitkälle samoja kuin aiemmin antamassamme lausunnossa. Pyydämme kohteliaimmin sosiaali- ja terveysvaliokuntaa kiinnittämään lainsäädäntötyössä huomiota erityisesti seuraaviin näkökohtiin:

Työssäoloehtoa koskevat muutokset

Työssäoloehdon kaksinkertaistaminen eli sen pidentäminen kuudesta 12 kuukauteen on olennainen muutos. Kuten esityksessäkin todetaan, muutos siirtää työttömiä työnhakijoita perus- tai ansiopäivärahalta työmarkkinatuelle. Käytännössä tämä tarkoittaa, että työttömän käytettävissä olevan tulon määrä vähenee. Erityisesti työmarkkinoille ensimmäistä kertaa tuleville nuorille, ja muille työmarkkinoilla heikommassa asemassa oleville, muutos on merkittävä heikennys niin toimeentulolle kuin mahdollisuuksille hallita omaa taloutta.

Minimiansaintamäärien asetannassa on otettava huomioon erityisesti minimipalkka-aloilla lyhyt- tai osa-aikaisesti tai kausiluonteisesti työskentelevät. Vähäisten tuntimäärien tekeminen voi johtua esimerkiksi terveydentilasta tai perhetilanteesta, mutta toisaalta myös tarjolla olevista työtunneista. Tavoitteena pitää olla kaiken työn vastaanottamisen tekeminen kannattavaksi, joten uusien kannustinloukkujen rakentamista on vältettävä.

Omavastuuajan pidentäminen

Omavastuuajan pidentäminen heikentää työttömäksi jääneen taloudellista asemaa. Takuusäätiön asiakaskunnassa näkee ihmisen käyttäytymismallin. Omaa taloutta paikataan tavallisimmin kalliskorkoisilla luotoilla (koska muita ei ole näiden ihmisten saatavilla), mikä ei ole kohtuullinen tai kestävä ratkaisu toimeentulovajeeseen. Pidennyksen negatiiviset vaikutukset kohdistuvat

erityisesti ulosottovelallisiin ja heikoimmassa asemassa oleviin, joilla ei ole ollut mahdollisuutta säästää omaan talouteen puskureita yllättäville menoille tai omavastuuajan varalle.

Suojaosasta luopuminen

Suojaosa on toiminut kannustimena vastaanottaa myös lyhyt- tai osa-aikaista työtä, kun täysiaikaista työltä ole tarjolla tai sitä ei ole mahdollista tehdä oman elämäntilanteen tai esimerkiksi terveydentilan takia. Tällä on taloudellisen hyödyn lisäksi myönteisiä sosiaalisia ja hyvinvointia edistäviä vaikutuksia. Esityksessä todetaan, että työnteko työttömyyden aikana parantaa mahdollisuuksia työllistyä myös kokoaikaisesti. Jos väylää työmarkkinoille heikennetään, sillä voi olla negatiivinen vaikutus työllisyyteen. Suojaosan poisto ei välttämättä lisää täysiaikaisen työn tarjontaa. Suojaosan poistamisen vaikutukset painottuvat naisiin ja jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin

Lapsikorotusten poistaminen

Lapsikorotusta ei pidä poistaa. Korotuksen poistaminen pienentää perheiden käytettävissä olevia tuloja ja lisää taloudellista ahdinkoa. Leikkaukset lisäävät toimeentulotuen tarvetta ja lisäävät lapsiperheköyhyyttä entisestään. Esillä on ollut, kuinka pienetkin lapset kantavat huolta perheen toimeentulosta ja pelkäävät olevansa taakkana. Köyhyyden kokemus lisää lasten ja nuorten pahoinvointia ja syrjäytymisriskiä, mistä aiheutuu inhimillisen kärsimyksen lisäksi myös pitkäkestoisia vaikutuksia ja kulua tai tulonmenetystä yhteiskunnalle. Myös lapsikorotuksen poistaminen kohdistuu enemmän naisiin.

Muita mahdollisia kehävaikutuksia

Tällä hetkellä on vireillä useita säästösuunnitelmia ja etuusleikkauksia. Ne heikentävät toimeentulon lisäksi myös ostovoimaa. Kulutusta ja palvelujen käyttöä on luonnollisesti vähennettävä käytettävissä olevien tulojen pienentyessä ja välttämättömien menojen kasvaessa. Tietyssä määrin tämä on toivottavaakin, mutta sillä on myös kääntöpuolensa. Kulutuksen ja palvelujen käytön väheneminen heikentää yritysten kannattavuutta, vähentää työllistämismahdollisuuksia ja lisää konkurssiuhkaa.

Muutosten vaikutusten seuranta ja arviointi

Ehdotettujen muutosten tarkkoja taloudellisia vaikutuksia yksittäisen työttömän toimeentuloon tai käyttäytymiseen on vaikea arvioida luotettavasti etukäteen. Osalle muutokset voivat ja toivottavasti jäävät vähäisiksi. Muutosten vaikutuksia on kuitenkin tärkeä seurata ja arvioida, jotta mahdolliset muutostarpeet havaitaan ajoissa. Samaan aikaan on vireillä monia heikoimmassa asemassa oleviin kohdistuvia leikkauksia ja heikennyksiä sosiaaliturvaan. Vahingot voivat olla kauaskantoiset ja mittavat, jos myöhemmin todetaan leikkausten lisänneen lapsiperheköyhyyttä, syrjäytymistä, mielenterveysongelmia ja työkyvyttömyyttä.

Tulevista muutoksista on tiedotettava ajoissa ja selkeästi, jotta etuuden saajat voivat mahdollisuuksiensa mukaan varautua sosiaaliturvatason ja toimeentulonsa heikkenemiseen tai osaavat hakea korvaavia etuuksia. Pienituloisilla etuudensaajilla tai ulosottovelallisilla ei ole mahdollisuutta säästämiseen, vaikka siihen pienistä tuloista muuten pystyisikin.

Lopuksi Takuusäätiö toteaa lausunnossaan, että säätiön arvion mukaan työllisyysasteen nostaminen keinoin, jotka lisäävät ihmisten taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia, on kannatettavaa. Nyt esitetyt leikkaukset kannustamisen sijaan lisäävät toimeentulo-, mielenterveys- ja velkaongelmia ja kohottavat syrjäytymisriskiä.

Takuusäätiö sr.

Juha A. Pantzar
toimitusjohtaja

Minna Backman
johtaja